

1.18. УДОСКОНАЛЕННЯ САМООЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

IMPROVEMENT OF SELF-ASSESSMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF MASTERS OF INDUSTRIAL TRAINING IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Олексій Шафоростов

аспірант

Інституту професійної освіти
НАПН України,

<https://orcid.org/0009-0001-3523-278X>
oleksiishaforostov@gmail.com

Oleksiy Shaforostov

Postgraduate student of the

Institute of Vocational Education of the
NAES of Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0001-3523-278X>
oleksiishaforostov@gmail.com

Розробка та впровадження ефективної системи самооцінювання дасть змогу майстрам виробничого навчання автомобільної галузі об'єктивно оцінювати рівень своєї професійної компетентності, визначати напрями подальшого розвитку та підвищувати якість освітнього процесу.

The development and implementation of an effective self-assessment system will allow masters of industrial training in the automotive industry to objectively assess the level of their professional competence, determine directions for further development and increase the quality of the educational process.

Ключові слова: професійна компетентність, майстер виробничого навчання автомобільної галузі, модернізація, професійні завдання.

Keywords: professional competence, master of industrial training in the automotive industry, modernization, professional tasks.

Євроінтеграція відкриває перед українською автомобільною галуззю нові можливості для розвитку, але водночас ставить перед нею ряд викликів. Модернізація є невід'ємною частиною цього процесу і вимагає комплексних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Швидкий розвиток технологій в автомобільній галузі потребує від майстрів виробничого навчання постійного оновлення знань та навичок. Євроінтеграційні процеси посилюють цю потребу, оскільки встановлюють нові стандарти якості освіти та підготовки фахівців. Саме тому модернізація системи самооцінювання професійної компетентності майстрів стає нагальним завданням.

Особливого значення у нашому суспільстві поступово набувають такі якості працівників, як: професіоналізм, компетентність, творча активність, здатність навчатися впродовж всього життя. Проте в

умовах роздержавлення підприємств, конкуренції, змін взаємовідносин робітників, роботодавців і держави, погіршення демографічного стану, міграційних процесів дедалі більше загострюється проблема дефіциту кваліфікованих робітників за різними видами економічної діяльності як за кількісними, так і за якісними показниками.

Складовою системи професійної освіти також є професійне навчання робітничих кадрів безпосередньо на виробництві, що також потребує відповідного організаційного та науково-методичного забезпечення.

Сьогодні Україна суттєво поступається країнам-лідерам (Швейцарія, Фінляндія, Сінгапур, Німеччина, Швеція), а також частково відстає від Литви, Чехії, Польщі за розвиненістю систем навчання персоналу (*extent of staff training*), в тому числі на виробництві, відповідністю рівня підготовки вимогам інноваційної економіки, часткою витрат на професійний розвиток персоналу.

Професійна компетентність майстра виробничого навчання в автомобільній галузі – це сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання своїх обов'язків. Вона охоплює як технічні аспекти (діагностика та ремонт автомобілів, знання сучасних технологій), так і педагогічні (здатність передавати знання, організовувати освітній процес, мотивувати учнів).

Особливістю формування професійної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання є реалізація інтеграційного підходу з урахуванням як вимог до психолого-педагогічної підготовки, так і сучасного стану розвитку конкретної галузі виробництва, зокрема однієї з найважливіших галузей – транспортної.

З упровадженням електроніки, нових матеріалів та систем безпеки майстер виробничого навчання повинен:

- *постійно оновлювати свої знання*: слідкувати за новими технологіями, матеріалами та обладнанням, що використовуються в автомобільній галузі.

- *володіти сучасними діагностичними інструментами*: вміти використовувати комп'ютерну діагностику, сканери та інше обладнання для виявлення та усунення несправностей.

- *знати принципи роботи електронних систем автомобіля*: розуміти функціонування систем керування двигуном, ABS, ESP, мультимедійних систем та інших.

- *вміти працювати з різними видами палива*: бензин, дизель, газ, електроенергія.

- *дотримуватися норм безпеки*: як власної, так і своїх учнів.

Рівень професійної компетентності майстра виробничого навчання в автомобільній галузі – це динамічний показник, який залежить від багатьох факторів. Для того, щоб відповідати сучасним

вимогам, майстер повинен постійно вдосконалюватися, освоювати нові технології та методики навчання. Систематична оцінка рівня професійної компетентності дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, спланувати індивідуальний шлях професійного розвитку.

Професійна компетентність майстрів виробничого навчання є дуже важливою. Від рівня його компетентності безпосередньо залежить якість підготовки майбутніх фахівців. Чим вищий рівень компетентності майстра, тим більш підготовленими до роботи будуть його випускники. Майстри виробничого навчання, які володіють сучасними знаннями та технологіями, можуть передати їх учням, сприяючи розвитку інновацій в галузі.

Автомобільна галузь постійно розвивається, з'являються нові технології, матеріали та обладнання. Майстри повинні бути здатні адаптуватися до цих змін і передавати нові знання своїм учням.

Основні компоненти професійної компетентності майстра виробничого навчання:

технічні знання: глибоке розуміння будови автомобіля, принципів його роботи, знання сучасних технологій діагностики та ремонту;

педагогічні знання та вміння: здатність організувати освітній процес, розробити навчальні програми, використовувати різноманітні методи навчання, оцінювати знання учнів;

комунікативні навички: здатність ефективно спілкуватися з учнями, колегами, керівництвом;

креативність та інноваційність: здатність до пошуку нових рішень, впровадження інноваційних методів навчання;

Особистісні якості: відповідальність, дисциплінованість, прагнення до саморозвитку.

Для дослідження формування професійної компетентності дуже актуальними є напрацювання щодо особливостей розвитку практичного мислення майстрів виробничого навчання (О. Ягупова³⁰²); проектування професійного саморозвитку майбутніх майстрів виробничого навчання (О. Коберник та С. Ящук³⁰³); формування професійної етики майстрів виробничого навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (О. Кривошеєва³⁰⁴).

Актуальними є дослідження професійної підготовки фахівців різного профілю: І. Бендера – фахівців із механізації сільського

³⁰² Ягупова, О. В. (2009). *Особливості розвитку практичного мислення майстрів виробничого навчання* [Автореф. дис. канд. психол. наук, 19.00.03]. Українська інженерно-педагогічна академія.

³⁰³ Коберник, О., & Ящук, С. (2001). *Методика організації проектно-технологічної діяльності на уроках трудового навчання*: навчально-методичний посібник. Умань.

³⁰⁴ Кривошеєва, О. І. (2007). *Формування професійної етики майстрів виробничого навчання в професійно-технічних навчальних закладах* [Дис. канд. наук].

господарства;³⁰⁵ І. Каньковський – інженерів-педагогів автотранспортного профілю;³⁰⁶ З. Туряниця – майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О аграрного профілю.³⁰⁷ Але нині проявляється протиріччя між рівнем підготовки майстрів виробничого навчання і вимогами сьогодення до їхньої професійної компетентності.

Зокрема бракує досліджень особливостей формування професійної компетентності майстрів виробничого навчання транспортного профілю. Зазначимо, що саме цю галузь національними програмами визнано пріоритетною з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу і впливом на розвиток інших галузей виробництва. Вважаємо обґрунтованим твердження, що однією із ключових проблем в умовах перезавантаження системи П(ПТ)О є питання оновлення підходів до формування професійної компетентності майстрів виробничого навчання транспортного профілю. Науковці зазначають, що це складник модернізації галузі професійної освіти, її інтеграції в європейський і світовий освітянський простір.³⁰⁸

Співпраця закладів освіти, що готують фахівців для автомобільної галузі, з підприємствами цієї ж галузі є одним з найефективніших шляхів забезпечення високої якості підготовки майбутніх спеціалістів. Така співпраця дозволяє поєднати теоретичні знання, отримані в закладі освіти, з практичними навичками, які студенти набувають безпосередньо на виробництві. Співпраця з підприємствами автомобільної галузі – це взаємовигідний процес, який сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, розвитку інновацій та зміцненню зв'язків між освітою і виробництвом.

Професійний розвиток педагогів закладів професійної освіти є необхідною умовою досягнення якості освітніх процесів у мінливих умовах сьогодення, балансу між гнучкістю і стабільністю, творчістю та результативністю. В умовах війни та повоєнного відновлення країни система професійної освіти спрямована на підготовку нової генерації кваліфікованого, компетентного і конкурентоспроможного персоналу. Водночас якість підготовки здобувачів освіти не відповідає вимогам сучасного виробництва, ринкової економіки та затребуванню на ринку

³⁰⁵ Бендера, І. М. (2009). *Теорія і методика організації самостійної роботи майбутніх фахівців з механізації сільського господарства у вищих навчальних закладах* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук, спеціальність 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»]. Київ.

³⁰⁶ Каньковський, І. Є. (2014). *Система професійної підготовки інженерів-педагогів автотранспортного профілю* (Н. Г. Ничкало, Ред.). Цюпак А. А. [вид.].

³⁰⁷ Туряниця, З. В. (2016). Особливості підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання ПТНЗ аграрного профілю у професійно-педагогічному коледжі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка*, 1, 1–14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_1_12

³⁰⁸ Ігнатенко, Г. В., & Майстренко, Н. М. (2021). Шляхи формування професійної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання транспортного профілю. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 97, 44–50. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-97-6>

праці професійним кваліфікаціям, компетентностям, умінням та навичкам. Тому об'єктивною є потреба в урахуванні соціально-економічних викликів, вимог світового і вітчизняного ринку праці на нові компетентності, кваліфікації та трансформування їх у компетентнісно орієнтовані моделі, освітні програми (зокрема короткострокові) професійної підготовки фахівців, перенавчання і підвищення кваліфікації виробничого персоналу, навчання безробітних громадян.

На сьогодні роботодавці та ключові стейкхолдери роблять акцент на підготовку кадрів, які володіють мультидисциплінарними компетентностями, мінімальною потребою в адаптації при працевлаштуванні, професійною мобільністю як здатністю фахівця адаптуватися в динамічних соціально-економічних і професійних умовах, успішно віднаходити або переключатися за необхідності на потрібні її форми, компетентно, творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і шаблону. У сучасній економіці працівники повинні бути в змозі вирішувати складні проблеми в умовах постійної, швидко змінної команди.³⁰⁹

У сучасному швидкому світі потрібно приводити компетентності працівників у відповідність до запитів роботодавців, враховуючи постійне оновлення функціоналу у професіях, враховуючи, що дорослий учень може одночасно навчатися і працювати. При цьому створюватимуться нові системи оцінки знань, що дозволяють:

а) оцінювати як формальні знання, а й самостійність мислення, творчі, комунікативні здібності тощо;

б) конструктивно проводити життя людей, даючи зворотний зв'язок;

в) відобразити все різноманіття діяльності людини (в ідеалі скласти якийсь безперервно оновлюваний «паспорт компетенцій», що включає різні активності, в тому числі біофідбек і соцмережі).³¹⁰

Це, у свою чергу, передбачає модернізацію змісту і форм, удосконалення сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти автомобільної галузі в контексті формування та вдосконалення ключових, інтегрованих, загальнопрофесійних і професійних компетентностей.

Система розвитку робочої сили в Україні характеризується яскраво вираженими структурними проблемами і низькими

³⁰⁹ Kulalaieva, N., & Leu, S. (2019). Dual education as a tool for assurance the education of sustainable development. *International Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies*, 6(2), 104–115. <https://ijpint.com/resources/html/article/details?id=196462>

³¹⁰ Сидоренко, В. (ред.), Юденкова, О., & Шевчук, С. (2023). Траєкторія розвитку фахової компетентності педагога професійної освіти в умовах повоєнного відновлення економіки України: медіакейс освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації. БІНПО. <https://griml.com/CtuXU>

показниками ефективності порівняно з міжнародними стандартами. Професійна освіта потребує реформування трьох комплексних компонентів, зокрема вдосконалення стратегічної основи, системного нагляду і надання послуг.³¹¹

Модернізація підприємств транспортного комплексу України має стати масовим і системним явищем, яке має підкріплюватися цілеспрямованою державною і корпоративною політикою. Метою модернізації транспортного комплексу України є надання суб'єктам господарювання й населенню високоякісних транспортних послуг, удосконалення транспортної інфраструктури та тарифної політики, пришвидшення лібералізації митних процедур при транзиті вантажів та пасажирів. Механізмами модернізації і відновлення зруйнованої транспортної інфраструктури на територіях, підконтрольних українському уряду і звільнених у майбутньому від окупації є, реалізація проєктів державно-приватного партнерства, концесійних угод, залучення коштів міжнародної допомоги, грантів на відбудову національної економіки та інтеграцію у європейську та світову транспортні системи.

Серед вітчизняних економічних досліджень автомобільного сектора варто зазначити праці В. Кищуна, А. Семенова, П. Комазова, І. Касатонової, І. Керницької, К. Гапотченка, Н. Куреди, А. Пучинської, Є. Гусєва, В. Бойко.³¹² У них автори розкрили ряд аспектів сучасного розвитку автомобільного сектору в світі та Україні, зокрема: принципи і механізми формування маркетингової товарної політики операторів автомобільного ринку, теоретичні засади функціонування ринку легкових автомобілів, структуру та тенденції розвитку автомобільного ринку в Україні та її регіонах, стратегії захисту від конкуренції іноземних автовиробників, портфельний аналіз з використанням матричних моделей позиціонування компаній автомобілебудівного бізнесу, сучасний стан інноваційної діяльності вітчизняних автобусобудівних підприємств, тенденції розвитку системи управління автомобілебудівними підприємствами України за умов протекціонізму, специфіку оподаткування економічних операцій на національному автомобільному ринку України.

Автомобільна промисловість характеризується посиленням конкуренції у глобальному вимірі, що спонукає всіх провідних виробників автомобілів розширювати свою присутність на основних регіональних ринках.

³¹¹ Del Carpio, X., Kupets, O., Muller, N., & Olefir, A. (2017). *Skills for a modern Ukraine*. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/es/809811483684795777/pdf/111553-PUB-Box382129B-PUBLIC-PUBDATE-1-3-17.pdf>

³¹² Ладуба, Т. (2011). Інтернаціоналізація автомобільної промисловості в умовах зростання національних економік. *Міжнародна економічна політика*, 1-2(12-13), 184–209. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d2ad660a-cb97-4f98-bc56-535660450f98/content>

Міжнародна конкуренція на диверсифікованому глобальному ринку вимагає високого рівня якості, надійності та інноваційності продукції, конкурентного ціноутворення, підвищення продуктивності праці, а також постійного розширення продуктового модельного ряду.

На сьогоднішні державне програмування розвитку автомобільної промисловості України отримало відображення у Концепції Державної цільової економічної програми розвитку легкового автомобілебудування на період до 2020 року. Строк реалізації даного програмного документа спливає і закономірно постає необхідність розроблення проєкту Державної цільової програми розвитку автомобільної промисловості України на період до 2025 року.

Українська автомобільна промисловість перебуває на етапі трансформації. Незважаючи на ряд викликів, галузь має значний потенціал для розвитку. Завдяки державній підтримці, інвестиціям та зусиллям вітчизняних виробників українські автомобілі можуть стати конкурентоспроможними на світовому ринку.

Сучасна система професійно-технічної освіти спрямована на вирішення складних завдань підготовки кваліфікованих робітників відповідно до потреб економіки держави та відповідної галузі виробництва з урахуванням нахилів, уподобань, вибраного рівня кваліфікації, світогляду.

У забезпеченні якісних результатів професійної підготовки кваліфікованих робітників особлива роль належить майстру виробничого навчання, його професійно-педагогічній компетентності. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти надають великого значення професійному розвитку майстрів виробничого навчання.

Зміна соціально-економічних умов розвитку України в контексті євроінтеграційних, демографічних, зовнішньополітичних і внутрішньодержавних процесів зумовлює низку перетворень у всіх сферах суспільного життя, зокрема освітній та виробничій.³¹³

До того ж, реалізація Україною Стратегії сталого розвитку суспільства актуалізує питання органічної взаємодії між освітою та виробництвом. Саме тому сучасне реформування системи професійної освіти зорієнтоване на посилення її практичної спрямованості, що спонукає до створення в закладах професійної (професійно-технічної) освіти інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів.

³¹³ Сидоренко, В. (ред.), Юденкова, О., & Шевчук, С. (2023). Траекторія розвитку фахової компетентності педагога професійної освіти в умовах повоєнного відновлення економіки України: медіакейс освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації. БІНПО. <https://griml.com/CtuXU>